

Znanstveno-stručni skup
*Multikulturalnost, višejezičnost i žene u
povijesti Osijeka i Slavonije*

Osijek, 15. – 16. svibnja 2025.
Pravni fakultet Osijek

IP-PRAVOS-20: „Nijemci i Austrijanci i njemački jezik i
kultura u gradu Osijeku kroz povijest – pravni i
lingvistički aspekti“

KNJIŽICA SAŽETAKA

Melita Aleksa Varga

ŽENE U HRVATSKIM I NJEMAČKIM POSLOVICAMA 19. STOLJEĆA

Hrvatske poslovice iz 19. stoljeća pružaju vrijedan uvid u društvene norme i rodne stereotipe tog razdoblja. U ovom izlaganju analizirat će se kako su žene prikazane u poslovicama, s posebnim naglaskom na njihov simbolički i društveni položaj te zbirke poslovica koje su tiskane u Osijeku. Metodološki okvir izlaganja uključuje analizu poslovica o i sa ženama iz 19. stoljeća koje su prikupljene i prikazane u zbirkama Josipa Kekeza *Svaki je kamen da se kuća gradi* (1990) i Tvrtka Čubelića *Usmene narodne poslovice* (1975), te prijevode hrvatskih poslovica na njemački jezik iz djela Ignjata Alojzija Brlića *Grammatik der illyrischen Sprache* (1833). Poseban naglasak bit će stavljen na izazove suvremene interpretacije poslovica iz 19. stoljeća poput „Prva žena boji se muža, a druge se boji muž“ ili „Žena ne gubi, što tovi muža i svinju“ te načinima uključivanja poslovica koje su danas obilježene kao politički nekorektne u bazu Portala hrvatskih poslovica.

Ključne riječi: hrvatske narodne poslovice, žene, rodni stereotipi, paremiologija

Lana Bartolović, Ivana Knežević Križić i Marina Vinaj

U CARSTVIMA DUŠE JAGODE TRUHELKE

Jagoda Truhelka, književnica, učiteljica, pedagoginja, slikarica Osijeka i njegove duše, koja progovara oslikom vlastitoga djetinjstva u Zlatnim dancima. Njezina privrženost pedagoškom pozivu iznjedrila je generacije budućih učiteljica u Osijeku, Gospiću, Sarajevu i Zagrebu.

Čeh Antun Vjenceslav Truhelka, učitelj i skladatelj te Marija Truhelka rođena Schön, Njemica iz Mađarske, u braku su dobili troje djece – kćer Jagodu te sinove Ćiru i Dragoša (Karla). Valja istaknuti da su Antun Vjenceslav i Marija Truhelka svoju djecu odgajali u duhu domovine u kojoj su živjeli. Upravo su domoljublje i pedagoški poziv usađeni Jagodi u ranome djetinjstvu, stoga se i njezino književno, ali i profesionalno stvaralaštvo niže u tome smjeru.

Govore mi i zovu me književnicom, a da se ja u duši nikada nisam takvom pravo ni osjetila. Imala sam svoje zvanje, ... piše Jagoda, i uistinu, u carstvu njezine duše književnost je pratila prosvjećivanje mladih djevojaka prema poštivanju vlastite osobnosti, mijenama društvenih odnosa, obrazovanju, neovisnosti, znanju i mudrosti, slobodnijem duhu, ne ustežući svoju ulogu supruge i majke. Daleko ispred svoga vremena, nepravedno zapostavljena, Jagoda Truhelka ostala je vjerna svome gradu, čiju negdašnjost spoznajemo u tekstovima, moralnim vrlinama, obitelji, jer kako piše... *Dobrota je doista najveća mudrost.*

Ključne riječi: Jagoda Truhelka, književnica, učiteljica, pedagoginja, slikarica, prosvjećivanje

Miro Gardaš,

Marko Repić

ZAKONSKA REGULATIVA DJELATNOSTI PRIMALJA U 19. ST. S OSOBITIM OSVRTOM NA DJELATNOST PRIMALJA U OSIJEKU

Od najstarijih vremena trudnicama i roditeljima su pomoć pružale iskusne žene – babice ili primalje. Njihova djelatnost u Osijeku zabilježena je u 18. i osobito 19. st. Tijekom 18. st. smrtnost novorođenčadi u Osijeku i Slavoniji bila je vrlo visoka i predstavljala je velik javno-zdravstveni problem, tako da su vlasti pokušavale popraviti stanje. Carica Marija Terezija je svojim reformama pokušala poboljšati stanje javnoga zdravstva, pa se njima dotiče i djelatnosti primalja. No do uistinu značajnih reformi dolazi u drugoj polovini 19. st. za vrijeme vladavine Bana Ivana Mažuranića.

Nakon donošenja Hrvatsko – ugarske nagodbe 1868. g. ostvarile su se mogućnosti za pristupanje zamašnoj reformi javnoga zdravstva. U okviru tih reformi godine 1874. donosi se i Zakon o uređenju zdravstva u Hrvatskoj i Slavoniji kojim je regulirana i djelatnost primalja.

Mjere vlasti na području javnoga zdravstva, pa tako i primaljstva su se nastavile, uvodi se obvezno školovanje i stručni ispiti. Sve je to rezultiralo znatnim smanjivanjem mortaliteta novorođenčadi i poboljšavanjem stanja na području javnoga zdravstva.

Ključne riječi: Osijek, 18. i 19. stoljeće, poziv primalje, reforme u zdravstvu

**Domagoj Hajduković,
Zlata Živaković-Kerže**

DRUŠTVENI I PRAVNI STATUS SLUŠKINJA U OSIJEKU
(OSVRT NA DRUGU POLOVICU 19. I POČETAK 20. STOLJEĆA)

Autori uvodno analiziraju *Služinski red za gradove* i *Privremeni služinski red za ladanje* te daju za navedeno razdoblje osvrt na društvene i gospodarske prilike u gradu Osijeku u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća. Opisuju i odraz modernizacijskih procesa unutar osječke *građanske elite* i sve veću potrebu za kućnom služinčadi koju su činile žene. U središnjem se dijelu autori bave društvenim i pravnim statusom sluškinja u Osijeku prvotno analizirajući, na temelju sačuvanih popisa stanovništva provedenih u Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji 1890. i 1910. godine, udio kućne i gospodarske služinčadi unutar *intelektualne privrede, obrta, trgovine, bankarstva i prometa*. Iz sačuvanog arhivskog gradiva nastoje rekonstruirati odakle su došle sluškinje služiti u Osijek te kakav je bio (su)život sa članovima obitelji kojoj su pripadali dok su kod njih služile te kakav im je bio položaj i odnos prema njima od strane *njihovih gospodara*. U zaključnom dijelu utvrđuju da ni na početku 20. stoljeća u Hrvatskoj, pa tako ni u Osijeku, nije poboljšan položaj i pravni status služinčadi budući da nije donesena uredba koja bi im zajamčila prava u *slučaju nesreće, bolesti ili starosti* koja su u većoj ili manjoj mjeri imali radnici.

Ključne riječi: modernizacija, žene, društveni i pravni status sluškinja, Osijek.

Ivana Jozić

KADA ŽENE OGLAŠAVAJU I KADA SE O NJIMA OGLAŠAVA
-JEZIČNA ANALIZA REKLAMNIH OGLASA IZ *SLAVONISCHE PRESSE*

Ako bi se na temelju objavljenih (reklamnih) oglasa trebalo što zaključiti o društveno-ekonomskom statusu žena na početku 20. stoljeća, lako bi se došlo do zaključka da prevladavaju oglasi u kojim se oglašava potražnja za računovotkinjama, blagajnicama, kuharicama, odgajateljicama, ali i oglasi u kojima žene same traže posao. Žene također objavljuju osobne oglase za sklapanje poznanstava koja bi vodila k sklapanju braka. Žene oglašavaju najam stambenih prostora, ženama se nudi tisak za žene, no one su aktivne i kao poduzetnice pa kao takve objavljuju čestitke za Novu godinu te same sebe reklamiraju kao izumiteljice kozmetičkih preparata.

No, kakav je bio jezik kojim su pisani ti oglasi, postoje li stilske razlike ovisno o području oglašavanja i (kreativni) odmaci od standardnog načina pisanja oglasa? Može li se analizom jezika i sadržaja oglasa steći uvid u ekonomske i društvene prilike toga vremena te otkriti s kakvim su se izazovima suočavale žene pokušavajući ostvariti svoju ekonomsku neovisnost i društvenu afirmaciju u kontekstu ranog 20. stoljeća? Izlaganje će pokušati dati odgovore na ova i slična pitanja na temelju prikupljenih oglasa iz novina na njemačkom jeziku *Slavonische Presse* iz 1911. godine.

Ključne riječi: žene, oglasi, *Slavonische Presse*, jezična analiza

Stephanie Jug,

Sonja Novak

FELJTONI JOSEFINE V. GLEMBAY U OSJEČKIM NOVINAMA
“SLAVONISCHE PRESSE” OD 1905. DO 1915. GODINE

Josipa Glembay ili Josefine v. Glembay (Čepin, 29. 07. 1861 — Osijek, 2. 11. 1941) poznata je pedagoginja, kazališna kritičarka i književnica u osječkom kulturnom krugu 19. i 20. stoljeća. Biografski je leksikoni ističu kao vrlo značajnu prosvjetarku, bila je osnivačica i prva tajnica udruge „Hrvatska žena“ u Osijeku te produktivna književnica i suradnica dnevnih novina. Pisala je na njemačkom i hrvatskom jeziku te se bavila i prevođenjem. Suradivala je u okviru izdanja revije Kluba hrvatskih pisaca iz Osijeka, „Kroatischer Schriftstellerklub in Esseg“, gdje je, između ostalih, objavila književno-beletristički prilog „Iz prikrajka“, „Geheime Fesseln. Psychologische Skizzen“, „Im Personenzuge“, „Lebensbilder. Skizzen“ i druge radove. Dokumentirana je i najava njenog predavanja „Die kroatischen Frauen als Kulturträgerinnen“ u sklopu ciklusa koji je organizirao Klub hrvatskih pisaca iz Osijeka. Njeno je ime jedino žensko ime navedeno uz Milana Ogrizovića, Isidora Kršnjavog, Dragana Melkuda, Rudolfa Franjina Magjera i dr.

Predstojeće će izlaganje ponuditi uvid u spisateljsko stvaralaštvo Josefine von Glembay objavljeno u rubrici feljtona osječkih novina na njemačkom jeziku „Slavonische Presse“ u periodu od 1905. do 1915. godine. Njeni su novinski prilozi raznoliki i obuhvaćaju kritike, prikaze, pripovijetke i prigodnice, putopise i komentare. Vlado Obad ističe da njeni prilozi u novinama na njemačkom jeziku imaju za cilj pobuditi zanimanje za zavičajnu umjetnost. S obzirom na činjenicu da su otisnuti i očuvani feljtoni žanrovski vrlo različiti, fokus će biti stavljen na identificiranje dominantnog narativa vezanog uz zavičajnost i specifično slavonske karakteristike zavičajnosti u objavljenim feljtonima.

Ključne riječi: Josefine v. Glembay, Osijek, pedagoginja, književnica, kazališna kritičarka, intelektualka

Jelena Kasap,
Višnja Lachner,
Ljubica Kordić

NASLJEDNA PRAVA I DRUŠTVENI POLOŽAJ UDOVICA U HRVATSKOJ KRAJEM 19. I U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

Glavni je cilj ovoga rada istražiti pravni i društveni položaj udovica krajem 19. i početkom 20. stoljeća s obzirom na važeće nasljedno pravo u Slavoniji u to vrijeme. Prvi dio rada temelji se na povijesnim izvorima i relevantnim pravnim aktima koji reguliraju nasljedna prava udovica u Hrvatskoj krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Pravni izvori u promatranom razdoblju referirali su se na prava udovica vodeći računa o potrebi njihove zaštite, međutim zbog niza društvenih okolnosti na koje ukazuju i arhivski dokumenti njihov je položaj obilježen brojnim restrikcijama. Stoga će se u drugom dijelu rada razmotriti arhivski izvori koji sadrže podatke o pravnim poslovima koji su fokusirani na udovice kako bi se moglo zaključiti o njihovoj stvarnoj ulozi u pravnoj praksi.

Treći je dio rada posvećen istraživanju oglasa za posao na njemačkom jeziku koje su u tom razdoblju objavljivale udovice u osječkim dnevnim novinama *Die Drau* i *Slavonische Presse* kako bi poboljšale svoj nezavidan financijski položaj. Istražujući oglase udovica za posao u navedenim novinama, ovaj rad donosi uvid u pravni i društveni status udovica u tom razdoblju. Zbog opsežnog korpusa istraživanja sadržanom u velikom broju časopisa koji su objavljivani u dvama osječkim časopisima tijekom 57 godina, istražili smo svako drugo izdanje dvaju časopisa. Iako su časopisi dostupni u digitaliziranoj verziji, nije bilo moguće digitalno izdvajati pojedinačne oglase, nego su sa oglasnih stranica izdvajani i analizirani relevantni oglasi. Od ukupno 401 oglasa žena koje traže posao, 49 oglasa odnose se na udovice u potrazi za poslom. Dodatno se analiziraju i tri oglasa udovica koje uz posao traže i partnera za brak, tako da istraživanje obuhvaća ukupno 52 oglasa udovica. Prikupljeni podaci analiziraju se kvalitativnim i kvantitativnim pristupom. Na kraju se izvode zaključci o stvarnom društvenom i pravnom statusu udovica u 19. i 20. stoljeću u Osijeku i Slavoniji.

Ključne riječi: udovice, zapošljavanje, društveni status, Osijek, Slavonija

PRAVNI POLOŽAJ ŽENA U RAZDOBLJU SREDNJEG VIJEKA NA PODRUČJU SLAVONIJE S POSEBNIM OSVRTOM NA NASLJEDNO I STATUSNO PRAVO

Položaj žena u srednjovjekovnom Osijeku i Slavoniji bio je oblikovan društvenim normama i zakonima toga vremena, koji su uglavnom bili patrijarhalni i tradicionalni. U srednjem vijeku žene su često bile podređene muškarcima, a njihov položaj u društvu bio je značajno ograničen u odnosu na muške uzore. Ipak, postoje specifičnosti koje se odnose na područje Slavonije, uključujući Osijek, koji je u tom periodu bio pod različitim utjecajima. Žene su uglavnom bile odgovorne za domaćinstvo, odgajanje djece i sve aktivnosti vezane za održavanje doma. Brak je bio važna institucija, a žene su često bile u braku zbog političkih i ekonomskih interesa, jer su brakovi između plemićkih porodica mogli donijeti teritorijalne ili političke prednosti. Žene su bile stavljene u poziciju potpomagati ekonomski status obitelji, a nasljeđivanje imovine bilo je u mnogim slučajevima rezervirano za muškarce. Obrazovanje žena u srednjem vijeku bilo je ograničeno, a većina žena nije imala pristup obrazovanju. Neke su žene kao udovice upravljale imanjima svojih muževa, a neke su bile politički utjecajne, ali su vrlo rijetko mogle postati vladarice ili političke liderice.

U srednjovjekovnoj Slavoniji žene su često bile vezane uz religijske ustanove, gdje su imale mogućnost obrazovanja, učenja i upravljanja određenim aspektima vjerskog života. Osijek, koji je bio važno vjersko središte, imao je crkvene zajednice koje su se bavile i pitanjima obrazovanja, zdravlja i zaštite žena. Pravni sustav tog vremena bio je često zasnovan na normama koje su favorizirale muškarce, a žene su često bile isključene iz mnogih prava. Položaj žene u srednjovjekovnoj Slavoniji zavisio je i od njezina društvenog statusa pa su tako žene iz plemićkih obitelji, iako i dalje podložne društvenim normama toga vremena, imale veće privilegije i moći nego žene nižih slojeva. U prikazu društvenog i pravnog statusa žena u srednjem vijeku osobita će se pozornost posvetiti nasljednom i statusnom pravu žena u tom povijesnom razdoblju.

Ključne riječi: žene, srednji vijek, Slavonija, društveni položaj, nasljedno pravo

Ljubica Kordić,

Višnja Lachner

ŽENIDBENI OGLASI ŽENA I NJIHOVA PRAVA VEZANO ZA BRAK U SLAVONIJI KRAJEM 19. I POČETKOM 20. ST.

Cilj je ovoga rada istražiti pravni i društveni položaj žena te očekivanja žena vezano za brak u 19. i ranom 20. st. u Slavoniji i Osijeku na temelju oglasa koje su objavljivale žene u časopisima *Die Drau* i *Slavonische Presse* na njemačkom jeziku. Časopis *Die Drau* objavljivan je kao dnevni list od 1872. do 1938., a *Slavonische Presse* od 1885. do 1920. godine, uz prekide. Oba su časopisa, zahvaljujući GIP-projektu DAAD-a, Filozofskog fakulteta Osijek i Sveučilišta u Gießenu dostupna u digitalnoj verziji na mrežnim stranicama <https://www.difmoe.eu/view/uuid>.

U prvom se dijelu rada nudi iscrpan povijesni pregled i analiza pravnih propisa vezanih za sklapanje braka u hrvatskim krajevima u istraženom periodu, dok drugi dio čini empirijsko istraživanje utemeljeno na dvama povijesnim časopisima. Predmet istraživanja čine oglasi ženidba-udaja koje su objavljivale žene. Od ukupno 65 ženidbenih oglasa, istraživanje se fokusira na 24 oglasa koje su u 19. i ranom 20. st. objavile žene. Oglasi su objavljeni na njemačkom jeziku, koji je tada bio jezik javne komunikacije u Osijeku, i predstavljaju vrijedan izvor podataka o društvenim pravilima i običajima u našim krajevima vezano za brak i muško-ženske odnose. U radu će se posebna pozornost posvetiti društvenom statusu žena te njihovim pravima i očekivanjima vezano za brak. Metoda koja se primjenjuje u istraživanju je metoda detaljnog pretraživanja novinskih stranica s oglasima, stvaranje baze podataka relevantnih oglasa te njihova kvantitativna i kvalitativna analiza.

Ključne riječi: ženska prava, društveno-pravni položaj žena, oglasi ženidba-udaja, Slavonija

Kristina Lovrenović

UČITELJSKI POZIV I ŽENE: DOPRINOS JAGODE TRUHELKE I MARIJE JAMBRIŠAK

Položaj žena u učiteljskom zvanju u 19. i početkom 20. stoljeća oblikovan je složenim međudjelovanjem pravnih propisa, društvenih normi i obrazovnih reformi.

Iako su žene u obrazovanju imale važnu ulogu, često su bile slabije plaćene, ograničene u napredovanju i izložene patrijarhalnim očekivanjima. Unatoč tim preprekama, mnoge učiteljice pridonijele su razvoju obrazovanja, a neke su se aktivno zalagale za poboljšanje svoga položaja. Među njima se posebno ističu Jagoda Truhelka i Marija Jambrišak, čiji je rad imao dalekosežan utjecaj. Jagoda Truhelka nije bila samo učiteljica nego i književnica i pedagoginja koja je cijeli svoj život posvetila obrazovanju djevojčica. Njezina djela, u kojima je isticala moralnu i intelektualnu vrijednost obrazovanja za žene, odražavaju njezinu duboku svjesnost o rodnoj neravnopravnosti i ograničenjima koje je društvo nametalo ženama. Marija Jambrišak, s druge strane, bila je uporna i strastvena zagovornica prava učiteljica. Kroz publicistiku i stručne radove, zalagala se za ravnopravnost u obrazovnom sustavu, borila se za jednake plaće, bolje radne uvjete i opće društveno priznanje učiteljica. Kroz svoj rad jasno je isticala kako je obrazovanje žena ključno ne samo za njihov osobni napredak nego i za društveni razvoj u cjelini. Njezina borba nije bila samo teorijska; bila je praktična i konkretna te je postavila temelje za kasnije promjene u obrazovnim institucijama.

Djelovanje Truhelke i Jambrišak uvelike je unaprijedilo položaj učiteljica u društvu, a njihov rad nije samo pridonio obrazovanju žena nego je i pomogao stvoriti temelje za ravnopravnost u obrazovnim institucijama. Iako su njihove borbe bile utemeljene na specifičnim izazovima vremena u kojemu su živjele, iz današnje perspektive njihov rad ostaje važan podsjetnik na izazove i postignuća žena u prosvjeti te na kontinuiranu potrebu za ravnopravnošću u obrazovnom sustavu.

Ključne riječi: žene u obrazovanju, rodna ravnopravnost, učiteljice, obrazovne reforme

Draženka Molnar,

Jadranka Zlomislić

UTEMELJITELJSKA ULOGA PROFESORICE ELVIRE PETROVIĆ U
UVOĐENJU UČENJA ENGLESKOG KAO STRANOG JEZIKA NA
OSJEČKOM PODRUČJU

Tradicijska nastava učenja stranih jezika u Hrvatskoj je vrlo bogata, a kao fenomen zaokuplja pozornost mnogih istraživača i stručnjaka već dulji niz godina. Rani počeci istraživanja u području ovladavanja drugim jezikom u Hrvatskoj sežu u osamdesete godine 20. stoljeća kada, paralelno s europskim istraživanjima, počinju i mnogi projekti u osječkim i zagrebačkim osnovnim školama. Jedna od idejnih začetnica i sudionica tadašnjih projektnih istraživanja utemeljenim na spoznajama iz područja razvojne psiholingvistike, sociolingvistike, neuroznanosti, OVIJ-a i obrazovne lingvistike bila je prof. dr. sc. Elvira Petrović. Rođena Osječanka, profesorica Elvira Petrović četrdesetogodišnju je akademsku karijeru provela na nekadašnjoj Pedagoškoj akademiji, danas Filozofskom fakultetu u Osijeku, baveći se područjem učenja i poučavanja engleskog kao stranog jezika. Ovim se radom daje pregled iznimno produktivnog znanstvenog i stručnog rada profesorice Elvire Petrović koja je svojim integriranim pristupom jezičnom obrazovanju te zalaganjem za spuštanjem dobne granice za početak učenja stranoga jezika kao obveznoga školskog predmeta težila jezičnoj i kulturnoj raznorodnosti na svim obrazovnim razinama. Znanstveni radovi profesorice Elvire Petrović bavili su se motivacijom, stanjem i posljedicama implementacije anglofonih i višejezičnih koncepata u stranojezičnom obrazovanju, s posebnim naglaskom na učenju i poučavanju engleskog jezika u ranoj školskoj dobi. Rezultati istraživanja o višejezičnosti na slavonskom tlu orijentir su sadašnjim i budućim nastavnicima i učiteljima stranoga jezika o promišljenom i sustavnom razvoju svih jezičnih kompetencija u danom odgojno-obrazovnom kontekstu. Bogatim osobnim iskustvom učiteljice i znanstvenice iz područja poučavanja i učenja engleskog jezika u Hrvatskoj, profesorica Elvira Petrović nametnula se kao jedna od osnivača poučavanja nastave studijskih programa nastavničkog usmjerenja u Hrvatskoj. Njezina je ostavština temelj daljnjeg razvoja današnjeg Odsjeka za engleski jezik i književnost te putokaz za akademsku izvrsnost i usavršavanje budućih učitelja i znanstvenika.

Ključne riječi: Elvira Petrović, stranojezično obrazovanje, jezična i kulturna raznorodnost, engleski kao strani jezik, rana školska dob

Dubravka Papa

SOCIOLINGVISTIČKI PRISTUP DJELU *APHORISTISCHES ÜBER
GESANGSKUNST* ANNY LAY – IDENTITET, JEZIK I UMJETNIČKI
DISKURS

Tijekom 19. i početkom 20. stoljeća podučavanje pjevanja bila je prilika za žene koje su bile umjetnički aktivne kao pjevačice da podijele svoja praktična pjevačka iskustva i znanja stečena na pozornicama širom svijeta. Osnovni cilj ovoga rada je predstaviti život i djelo osječke sopranistice Anny Lay koja je, nakon što je izgradila uspješnu karijeru dvorske operne pjevačice, 1905. godine izdala knjigu o metodama pjevanja za ženski glas pod naslovom *Aphoristisches über Gesangskunst*, čime se ubraja među malobrojne pjevačice onoga doba koje su se izborile za autorstvo knjige ove vrste. Istraživanje se temelji na pregledu i kvalitativnoj analizi primarnih izvora na njemačkom jeziku (knjiga autorice, odabrana izdanja *Slavonische Presse*, *Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel*, *Sammelbände der Internationalen Musikgesellschaft*, *General-Anzeiger der Stadt Mannheim und Umgebung*, *Meraner Zeitung*) kao i analizi sadržaja sekundarne literature vezano uz temu. Iz podataka dobivenih metodom analize diskursa navedenih izvora zaključuje se o prostornom i vremenskom kontekstu u kojem su knjiga, recenzije i kritike koncerata nastale, kao i o slici koju stvaraju o pjevačici i autorici na prijelazu 19. u 20. stoljeće.

Ključne riječi: identitet, jezik, sopranistica, rod, umjetnost pjevanja.

Paula Rehm

**VILMA VUKELIĆ KAO OSJEČKI KRLEŽA – SJEĆANJE NA
MULTIETNIČKI OSIJEK RASCIJEPLJEN IZMEĐU NESTAJUĆEG
MONARHIZMA I NAPREDUJUĆEG KAPITALIZMA**

Vilma Vukelić, osječka književnica rođena krajem 19. stoljeća, osobno je svjedočila razvoju Osijeka u industrijski i politički važan grad, a njezin je temeljni doprinos uvid u misli i osjećaje ljudi njezinoga doba. U svojim tekstovima, Vilma oživljava novoindustrijalizirani Osijek, a čitatelji iz autoričine perspektive osobno proživljavaju povijest. Vilma vraća čitatelje u doba Austro-Ugarske Monarhije, kada carska vlast i novouspostavljena kapitalistička ekonomija koegzistiraju, pritom svjedočeći doprinosu različitih pojedinaca te kulturnih i etničkih grupa transformaciji prethodno feudalnog Osijeka u napredan i gospodarski značajan grad. Na hrvatski jezik prevedene su samo dvije njezine proze: "U stiješnjenim granicama", politički bildungsroman po mnogočemu sličan Krležinim "Zastavama" – i "Tragovi prošlosti", memoari koje čitatelja transportiraju iz današnjeg Osijeka u Vilmino doba. Cilj je ovoga rada analizirati Vilminu prozu kao nositelja kulture sjećanja na multietnički Osijek, rascijepljen u dobu podvojenosti između nestajućeg monarhizma i brzo napredujućeg kapitalizma. Vilminim riječima, "bipolarnost" ovog vremena zrcalila se na ekonomskim, političkim, ali i društvenim odnosima, koji su značajno utjecali na svakodnevni život, pitanja identiteta i slobode izbora njegovih stanovnika.

Ključne riječi: industrijalizacija; podvojenost društva; povijest Osijeka; prijelaz stoljeća; Vilma Vukelić.

Željko Rišner

RODNE ULOGE U DJELIMA LEOPOLDINE ROTT

Svršetak Velikoga rata koncem 1918. za naše je krajeve, pa tako i za Slavoniju i Osijek, donio ogromne promjene na političkom planu (raspad Austro-Ugarske i stvaranje novih neovisnih država na njezinu bivšem teritoriju), a posljedično i u gospodarstvu i odnosima u društvu. U ovom se radu naglašava jedno od područja obuhvaćenih tim sveobuhvatnim promjenama – područje rodnih odnosa u društvu, i to na primjeru snažnih ženskih likova u djelima Leopoldine Rott, jedne od zapostavljenih osječkih spisateljica iz razdoblja između dvaju svjetskih ratova. Rodom Bečanka, Leopoldine Rott je budno pratila sve što se događalo u njezinu rodnom gradu, ali i drugdje u Europi, posebice u Njemačkoj, te je na toj tradiciji sazdala i vlastiti književni opus u kojem jasno i učinkovito ruši do tada ustaljene društvene predodžbe o *gospodinu Hranitelju* i *gospođi Potrošačici* (kako rodne uloge opisuje Victoria De Grazia u svom uvodu knjizi *The Sex of Things: Gender and Consumption in Historical Perspective*). U ovom se radu analizom ženskih likova, osobito u djelima *Karin* i *Ljetna ispomoć*, zaključuje o Leopoldini Rott kao zagovornici ženskih prava i ravnopravnosti žena u društvu.

Ključne riječi: rodne uloge, ženski likovi, Osijek, Leopoldine Rott – Enid Tor

Andreja Šimičić

OSJEČKA SLIKARICA ELZA RECHNITZ I NJEZINA OSTAVŠTINA U MUZEJU SLAVONIJE

Elza Rechnitz (Wroclaw, 1876. – Osijek, 1946.), osječka slikarica, uz Dragana Melkusa i Isu Junga bila je jedina akademski školovana slikarica u Osijeku prije Prvoga svjetskog rata. Slikarsko školovanje započela je u Banskoj Bystrici kod Dominika Skutezkyja, zatim 1899. godine upisuje umjetničku akademiju u Budimpešti (u klasi Adolfa Fényesa) te školovanje nastavlja u Münchenu (1904., kod Moritza Heimanna) i Parizu (1905., u klasi Luciena Simona). Najveći utjecaj na njezin rad ostvario je profesor Fenyés, jedan od osnivača slikarske kolonije u Szolnoku, gdje je često boravila. Kao članica Društva hrvatskih umjetnika u Zagrebu (redovita članica postaje 1909. godine) i Društva mađarskih umjetnika u Budimpešti, izlagala je u Hrvatskoj i Mađarskoj – na skupnim izložbama te samostalno.

Osim slikarstva bavila se pisanjem, u osječkim tiskovinama objavila je tekstove o likovnoj umjetnosti te književne tekstove, a u muzejskoj dokumentaciji bilježimo je i kao darovateljicu umjetnina.

Muzej Slavonije skrbi o tri njene slike: Usnula djevojka iz 1925. godine, zatim Djevojka s voćem te Mrtva priroda sa zumbulima iz prve četvrtine 20. stoljeća. Sve potječu iz vlasništva Jelisave/Elizabete Šmucer. U razdoblju između dvaju ratova trgovačka obitelj Šmucer, Jelisava i Oskar, bili su poznati kolekcionari predmeta umjetničkog obrta, s posebno vrijednom zbirkom namještaja. Tijekom 1946. i 1947. godine dio njihovih umjetnina, među kojima i tri slike Elze Rechnitz, predan je Muzeju Slavonije.

Ključne riječi: Elza Rechnitz, Osijek, izložbe, tekstopisac, Muzej Slavonije

Vesna Širić,

Petar Kerže

**DOPRINOS SPORTAŠICA NJEMAČKOGA I AUSTRIJSKOGA
PODRIJETLA SPORTSKOM ŽIVOTU OSIJEKA (OSVRT NA ZAPAŽENE
USPJEHE RUKOMETAŠICA)**

U radu autori prikazuju doprinos žena njemačkoga i austrijskoga podrijetla bogatom sportskom životu grada Osijeka sa posebnim osvrtom na zapažene uspjehe rukometašica, članica Ženskog rukometnog kluba Grafičar (ŽRK Grafičar) i njegovog slijednika Ženskog rukometnog kluba Osijek (ŽRK Osijek), u postizanju najvećeg uspjeha ekipnog sporta u gradu na Dravi. Prikazuje se povijesna borba žena za ravnopravnost u sportu, te njihov utjecaj na sportski život u gradu Osijeku od prve žene sportašice njemačkoga podrijetla, pa sve do 1994. godine kao jubilarne 210. godišnjice osnutka prvog sportskog društva u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Žene, njemačko i austrijsko podrijetlo, sport, rukometašice, grad Osijek